

УДК 37.018+378

THE ESSENCE AND CHARACTERISTICS OF THE ELEMENTS OF THE EDUCATIONAL SPACE OF THE INSTITUTION OF HIGHER EDUCATION СУТНІСТЬ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА ЕЛЕМЕНТІВ ОСВІТНЬО-ВИХОВНОГО ПРОСТОРУ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Nebykova T. / Небикова Т.А.

teacher / ст..викладач

Uman Pavlo Tychyna State Pedagogical University

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Nebykov M. / Небиков М.В.

s.agric.s.,sen.res.dep./к.сільск.н., ст.. наук.снівр.

ORCID . 0000-0001-9734-1730

*Breeding and Reproductive Biological of Plants Sofiyivka National Dendrological Park of the National Academy of Sciences of Ukrain, Uman.**Національний дендрологічний парк «Софіївка» - науково-дослідний інститут Національної академії наук України, Умань.*

Анотація. У статті визначається зміст поняття та складові освітньо-виховного простору закладу вищої освіти. Освітньо-виховний простір закладу вищої освіти – складне багатокомпонентне явище, під впливом якого формуються установки, цінності, стереотипи особистості, його професійні якості як майбутнього сучасного фахівця. Майбутній фахівець повинен мати високий рівень загальної і професійної компетентності, вільно орієнтуватися у сучасному освітньо-виховному просторі та використовувати його ресурси для саморозвитку та самовдосконалення.

Ключові слова: освітньо-виховний простір; заклад вищої освіти.

Вступ.

Підготовка фахівців інноваційного типу мислення та культури, які зможуть самостійно приймати рішення і відповідати за соціально-економічне становище держави може бути здійснена в умовах оптимізації освітньо-виховного простору, який у закладі вищої освіти визначає цінності, ідеали, успішність у професійному та особистісному становленні майбутнього фахівця.

Сучасний заклад вищої освіти є освітнім і науковим центром, здатним задовольнити запити сучасного споживача в сфері освіти, науки, культури, а також відкритою системою для поповнення знань.

Основний текст.

Становлення України як молоді держави європейського типу супроводжується проблемами, що пов'язані з світоглядним, моральним, духовним потенціалом людини і суспільства. Багаторівнева, неоднорідна, різнонаправлена сукупність усього комплексу соціальних відносин, що пронизують сучасне українське суспільство вже отримала велику кількість зовнішніх та внутрішніх впливів, цілеспрямованих актів, стимулів, які сприяють швидкому проходженню того етапу, який в синергетичних системах називають «точкою біфуркації» [3], за якою перехід на якісно новий рівень, епізодичних новоутворень, гармонізація і ціленаправлений магістральний рух ідеї нового, що нанизує на себе весь соціальний простір, одним із складових якого є й простір освітній.

Тим часом очікуваного швидкого проходження не відбувається, бо спершу має статись прорив на рівні особистості, у нашому випадку – на рівні основного суб'єкта освітнього процесу. Саме той, хто навчається, є співторцем самого себе і власного освітнього простору.

І. Шалаєв, А. Веряєв вважають, що на формування освітнього простору впливають не лише реальні освітні події, що вже відбулися, але й потенційно мислимі, віртуальні, які можуть ніколи не відбутися чи відбуваються лише в думках суб'єктів освітнього процесу[1].

Отже, освітній простір має два виміри: об'єктивний і суб'єктивний. Вимір *об'єктивний*:

- ✓ реально існуючі елементи спеціально сформованого освітнього простору, місцевого, загальнодержавного чи глобального;
- ✓ представлені соціальними умовами, інформаційним та законодавчим забезпеченням, окремими освітніми системами;
- ✓ з програмами та подіями: розпорядженнями, навчальними планами, статистичними звітами, конкурсами, конференціями, семінарами тощо;
- ✓ реально існує і виявляє свій вплив на конкретного суб'єкта освітнього процесу певною, більшою чи меншою, мірою.

Вимір *суб'єктивний*:

- 1) ті елементи освітнього простору, що існують віртуально у свідомості людини;
- 2) простір ще незреалізованої норми, ідеалу;
- 3) виявляє зв'язок з реальним станом речей також лише певною, більшою чи меншою, мірою.

Не слід ототожнювати суб'єктивний вимір освітнього простору з індивідуальним освітнім простором суб'єкта. У першому випадку маємо на увазі той найбільш загальний освітній світ, що може помислити суб'єкт чи інтуїтивно відчувати; у другому ж випадку мова може йти про те, що в одного багата бібліотека, інший відвідує музичну школу, третій захоплений програмуванням [3].

Суб'єктивний вимір освітнього простору – це весь простір освіти з точки зору її основного суб'єкта. Звуження такого простору, загромождження його іншими об'єктами – все це прямо діє на якість освіти і перешкоджає виконанню нею основної функції трансляції соціально-культурного досвіду.

Сутність освітньо-виховного простору розглядаються у працях Є. Бачинської, Е. Бондаревської, Н. Боритко, О. Веряєва, М. Виленського, А. Гаврилина, С. Гершунського, Ю. Мануйлова, А. Мудрика, Л. Новикової, Н. Селиванової, І. Шалаєва та ін.

Головним напрямком побудови і розвитку сучасного закладу вищої освіти є створення умов для особистісного та професійного розвитку здобувачів освіти. Майбутній фахівець повинен мати високий рівень загальної і професійної компетентності, вільно орієнтуватися у сучасному освітньо-виховному просторі та використовувати його ресурси для саморозвитку та самовдосконалення.

Визначимо зміст поняття та складові освітньо-виховного простору закладу вищої освіти. Категорія «простір» використовується в різноманітних контекстах: філософському, соціальному, географічному, фізичному, економічному, культурному, інформаційному, освітньому тощо.

Простір є форма буття матерії, яка характеризує її протяжність, структурність, співіснування і взаємодію елементів у всіх матеріалістичних системах [1]. Простір виражає порядок розташування одночасно існуючих об'єктів [3] або безліч об'єктів, між якими встановлені відносини, подібні за своєю структурою зі звичайними просторовими відносинами типу околиці, відстані тощо [4].

Системність простору забезпечується такими властивостями, які заперечують одна одну: протяжність й фрагментарність, безперервність і дискретність, постійність та змінюваність [2].

У дослідженнях Є. Бондаревської, Л. Новікової, Н. Селіванова, І. Шалаєва та ін. поняття простір характеризує різні сфери людської діяльності: простір дитинства, освітній простір, виховний простір, економічний простір, інформаційний простір тощо.

Сучасні дослідження у педагогіці представляють різні позиції з питання визначення обсягу і змісту освітнього простору, а також його співвідношення з іншими педагогічними поняттями. У наукових роботах осмислюється як особливі педагогічні явища регіональний освітній простір, освітній простір міста, освітній простір школи, освітній простір особистості тощо.

Різним аспектам дослідження освітнього простору присвячені праці М. Віленського, І. Шалаєва і А. Веряєва та ін.

І. Шалаєв та А. Веряєв виділяють у понятті освітній простір основні ідеї – ідею простору та ідею освіти. Освітній простір відображає певну освітню протяжність, структурне співіснування і взаємодію будь-яких можливих освітніх систем, їх компонентів, освітніх подій [4].

Є. Бачинська, С. Гершунський, В. Гинецінський, та ін. поняття освітній простір пов'язують з певною територією у галузі освіти у межах якої здійснюється нормована освітня діяльність та як єдність, цілісне утворення у галузі освіти, яке має свої межі – світовий або європейський освітній простір, освітній простір регіону, школи, шкільного класу тощо [4].

В. Слободчиков визначає освітній простір з позиції сукупності освітнього середовища, освітніх процесів і освітніх інститутів [4].

Г. Щевелева виокремлює основні компоненти освітнього простору закладу вищої освіти:

- штучне навчальне середовище;
- інформаційне середовище;
- соціальне середовище;
- внутрішнє середовище тощо.

Виділяють складові простору, як рівні (методологічний, методичний тощо), сегменти (виховний простір, інформаційний простір, індивідуальні простори учасників освітнього процесу тощо), поля (етичне тощо).

Освітній простір характеризується обсягом освітніх послуг, потужністю та

інтенсивністю освітньої інформації, освітньою інфраструктурою суспільства [3].

Щодо визначення поняття освітній простір зазначимо, що аналіз педагогічної літератури свідчить про його багатовимірність і різноплановість.

Більшість дослідників означеної проблеми під поняттям освітній простір розуміють певну територію, яка пов'язана з масштабними явищами у галузі освіти як:

- певна частина соціального простору, у межах якої здійснюється нормована освітня діяльність;
- єдність, цілісне утворення у галузі освіти, яке має свої межі, що уточнюються окремо, – світовий освітній простір, міжнародний освітній простір, європейський освітній простір, освітній простір регіону, школи, шкільного класу тощо.

У справі розширення суб'єктивного виміру простору освіти можуть бути залучені різноманітні фактори, але основним є діалог між головними дійовими особами: тим, хто вчиться і тим, хто навчає. Такий діалог можна вважати мінімальним і центральним елементом динамічної складової освітнього простору, джерелом, що живить усе середовище освітньої взаємодії, елементом, який за своєю суттю є запереченням усього монологічного в освіті.

Діалогічні реакції основних суб'єктів освітнього процесу є найбільш ефективними чинниками в формуванні суб'єктивного виміру освітнього простору, що виявляється в:

- миттєвості реакцій на будь-які соціально значимі зміни;
- поліфонічності ідей та підходів до розв'язання актуальних проблем в освітньому процесі;
- співсприйнятті та співтворчості співрозмовників;
- правильному виділенні вагомого, ігноруванні негативного досвіду;
- можливості моделювання індивідуальних навчально-виховних маршрутів;
- необмеженості рамок діалогу, формуванні нових предметно-тематичних утворень;
- демократизмі та культурі щирості, основою яких є взаємна довіра та зацікавлене партнерство;
- можливості розширення кола учасників діалогу та тематичному розгортанні тощо.

Найповнішим та сучасним, на нашу думку, визначення освітнього простору як педагогічної реальності, яка заявляє про себе співіснуванням Людини і Світу через освіту, являє собою баланс культурного і цивілізаційного, виражаючи його через знаковість освітнього середовища[3].

Освітній простір – педагогічний феномен зустрічі та взаємодії людини з оточуючими її елементами-носіями культури (освітнім середовищем), у результаті чого відбувається їх осмислення та пізнання.

Дослідники відзначають існування термінологічних словосполучень, простір виховання, виховний простір, виховне середовище. Поняття виховний простір об'єднує дві ідеї: ідею простору і ідею виховання. Виникає вказане

поняття у науковому лексиконі педагогічної науки в 60 – 70 pp. XX ст.

Л. Новикова виховний простір розглядає як результат конструктивної діяльності для підвищення ефективності виховання, його формування здійснюється через створення гуманістичної виховної системи [2]. Виховний простір – частина потенційного виховного середовища, освоєна вихователями та вихованцями; поле виховної діяльності, яке цілеспрямовано розвивається й перетворюється [5].

Виховний простір закладу вищої освіти – динамічна, багаторівнева, соціально-педагогічна система, що об'єднує:

- ✓ підсистему особистісно-професійного розвитку;
- ✓ підсистему інституційну, що зберігає спадкоємність традицій, культурних, національних, регіональних особливостей, які надають випереджаючий характер освітньо-виховного простору.

Освітньо-виховний простір закладу вищої освіти розуміється як соціально-педагогічна система, що ініціює розвиток і реалізацію творчого потенціалу суб'єктів виховання з урахуванням культурних, національних, регіональних традицій і потреб особистості.

Основна мета такого простору – максимально розвинути закладений у майбутнього фахівця потенціал до саморозвитку. Отже, чим більше студент використовує можливості освітнього та виховного простору, тим активніше відбувається його професійне становлення.

Висновки.

Заклади вищої освіти перебувають у пошуку ефективних моделей власного розвитку. Освітньо-виховний простір закладу вищої освіти має бути адекватним потребам реального сектора в підготовці фахівців відповідного професійного і культурного рівня, бути гнучким, здатним своїм змістом і технологіями найбільш ефективно реагувати на професійну реальність і забезпечувати високий рівень підготовки сучасних фахівців.

Література

1. Бачинська Є. М. Механізм формування інноваційного освітнього простору в регіоні /Є.М. Бачинська// Педагогіка і психологія. №1(54). 2007. С. 79 – 88.
2. Галузінська М.І. Інтерактивні технології навчання у загальноосвітній школі: навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти / М.І. Галузінська, С.Л. Слонь.: ВПЦ «Візаві». Умань. 2021. 226 с.
3. Квіт Сергій. Призначення університету і клітка для тигра // Дзеркало тижня. 2006. №3 (582) // <http://www.zn.kiev.ua/ie/show/582/52418/>
4. Лутай В. Рух на випередження (Реформування вищої освіти на основі становлення філософсько-методологічної парадигми постнекласичної науки) // Вища освіта України. 2001. №2. С. 33-43.
5. Пашенко М. І., Красноштан І.В.. Готовність майбутнього педагога до інноваційної діяльності. Актуальні проблеми підготовки вчителів природничо-наукових дисциплін для сучасної загальноосвітньої школи: тези доповідей всеукраїнської науково-практичної конференції 18-19 жовтня 2012 року

м.Умань/гол. ред. Мартинюк М.Т.; Умань ПП Жовтий О.О., 2013. с. 99-102.

6. Професійна педагогічна освіта: інноваційні технології та методики: Монографія/ За ред. О.А. Дубасенюк. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. 504 с.

literature

1. Bachynska E.M. Mechanism of formation of innovative educational space in the region /E.M. Bachynska// Pedagogy and psychology. No. 1(54). 2007. P. 79 – 88.

2. Galuzinska M.I. Interactive learning technologies in a secondary school: a study guide for students of higher pedagogical institutions of education / M.I. Galuzinska, S.L. Elephant.: VOC "Vizavi". Uman 2021. 226 p.

3. Kvit Serhiy. The purpose of the university and the cage for the tiger // Dzerkalo tyzhnia. 2006. No. 3 (582) // <http://www.zn.kiev.ua/ie/show/582/52418/>

4. Lutai V. Moving ahead (Reforming higher education on the basis of the formation of a philosophical and methodological paradigm of post-non-classical science) // Higher Education of Ukraine. 2001. No. 2. P. 33-43.

5. M. I. Pashchenko, I. V. Krasnoshtan. Willingness of the future teacher for innovative activities. Actual problems of training teachers of natural and scientific disciplines for a modern comprehensive school: theses of reports of the All-Ukrainian scientific and practical conference on October 18-19, 2012, Uman/gol. ed. Martyniuk M.T.; Uman PP Zhovtyy O.O., 2013. p. 99-102.

6. Professional pedagogical education: innovative technologies and methods: Monograph/ Ed. O.A. Dubasenyuk Zhytomyr: Publication of ZhDU named after I. Franka, 2009. 504 p.

***Abstract.** The article defines the content of the concept and components of the educational space of a higher education institution. The educational and educational space of a higher education institution is a complex multi-component phenomenon, under the influence of which attitudes, values, stereotypes of a person, his professional qualities as a future modern specialist are formed. The future specialist must have a high level of general and professional competence, freely navigate in the modern educational space and use its resources for self-development and self-improvement.*

***Keywords:** educational space; institution of higher education.*